

**Vastaus valtuustoaloitteeseen luonnon monimuotoisuussuunnitelman laatimiseksi
Kouvolaan**

8435/00.05.00/2024

Kaupunginvaltuusto 11.11.2024 § 80

Puheenjohtaja Paula Werning esitteli valtuutettujen Kaisa Spiesin, Jenni Aikion, Iida Pilli-Sihvolan, Taina Talvalan, Christa Carpelanin, Anne Hasun, Timo Lehmusmetsän, Sanna Tähtisen, Sari Melkon, Marjo Lakan, Jukka Nybergin, Henna Hovin, Sanna Jacksenin, Camilla Relanderin, Kirsi Kekin, Mika Bymanin, Leo Lindströmin, Maria Lammin, Maija Lehtomäen, Milla Raunion, Nita Aholan, Jukka Silénin ja Jyrki Hyttisen jättämän seuraavan valtuustoaloitteen:

”Me allekirjoittaneet valtuutetut esitämme, että Kouvolan kaupunki laatii luonnon monimuotoisuus- suunnitelman luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi Kouvolaan.

Keväällä 2024 on valmistunut Kymenlaakson luonnon monimuotoisuus selvitys. Sen pohjalta on tekeillä maakunnallinen luonnon monimuotoisuusohjelma (ns. lumo-ohjelma). Maakunnallisessa lumo-ohjelmassa tullaan mm. määrittelemään maakunnan luonnon ydinalueet ja niiden suojavyöhykkeet, sekä kootaan konkreettisia toimenpiteitä, joille osoitetaan myös vastuutahot.

Maakunnallisen luonnon monimuotoisuusohjelman perusteella tulee laatia kuntakohtainen lumo- suunnitelma tai -ohjelma Kouvolaan. Suunnitelmassa/ohjelmassa tulee nimetä tavoitteet ja toimenpiteet, joilla luonnon monimuotoisuutta turvataan ja monimuotoisuuden köyhtyminen pysäytetään. Toimenpiteille tulee nimetä vastuutaho, rahoituslähde sekä selkeä aikataavoite.

Maakunnallinen selvitys sekä ohjelma hyödyttää ja keventää ohjelman valmistelua Kouvolaan. Priodiversity LIFE -hankkeesta on myös mahdollista saada asiantuntijatukea kaupungin oman lumo- suunnitelman valmisteluun.

Kouvolan lumo-suunnitelman käynnistäminen kannattaa aloittaa vuoden 2025 syksyllä, jolloin maakunnallinen lumo-ohjelman luonnos on pitkällä ja kuntien hyödynnettävissä. Sitä voi hyödyntää esimerkiksi kaupungin omien tavoitteiden ja toimien suunnitteluun. Maakunnallisessa lumo- selvityksessä koottiin todella mittava paikkatietoaineisto uhanalaisten lajien ja luontotyyppien esiintymistä Kymenlaaksossa. Aineisto on toimitettu myös kaikkien kuntien käyttöön. Kouvolan kaupungin ensimmäisen lumo-ohjelman saa tehtyä näillä luontotiedoilla.

Muissa kaupungeissa luontotyössä pitkällä ovat mm. Lahti, Lappeenranta ja Tampere. Lahden kaupunginhallituksessa tehtiin päätös luontoposiitivisuuden tavoittelemisesta vuoteen 2030 mennessä. Lappeenrannassa ja Tampereella on laadittu lumo-ohjelma. Suomen 10 suurimman kaupungin johtajat tekivät tänä syksynä julkilausuman luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi ja luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi.”

Kaupunginvaltuuston päätös:

Kaupunginvaltuusto päätti lähettää aloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi.

Tekninen lautakunta 24.04.2025 § 89

Valmistelija: Ympäristöasiantuntija Timo Martikainen, puh. 020 615 6755, timo.martikainen(at)kouvola.fi

Valtuustoaloitteen keskeinen sisältö ja sen sisältämä esitys toimenpiteiksi

Kaupunginvaltuuston kokouksessa 11.11.2024 Kaisa Spies, Jenni Aikio, Iida Pilli-Sihvola, Taina Talvala, Christa Carpelan, Anne Hasu, Timo Lehmusmetsä, Sanna Tähtinen, Sari Melkko, Marjo Lakka, Jukka Nyberg, Henna Hovi, Sanna Jacksen, Camilla Relander, Kirsi Kekkonen, Mika Byman, Leo Lindström, Maria Lammi, Maija Lehtomäki, Milla Raunio, Nita Ahola, Jukka Silén ja Jyrki Hyttinen tekivät valtuustoaloitteen, jossa ehdotetaan, että Kouvolan kaupunki laatii luonnon monimuotoisuussuunnitelman luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi Kouvolaan.

Aloitteen mukaan suunnitelman laatiminen tulisi aloittaa syksyllä 2025. Ehdotusta perustellaan mm. sillä, että keväällä 2024 valmistui Kymenlaakson luonnon monimuotoisuusselvitys, jonka pohjalta valmistellaan parhaillaan Priodiversity-LIFE -hankkeessa maakunnallista luonnon monimuotoisuus- (LUMO-) ohjelmaa. Hankkeen tuottama tieto sekä asiantuntijatuki olisi Kouvolan oman suunnitelmatyön käytettävissä. Lisäksi aloitteessa viitataan muiden kaupunkien, etenkin Lahden, Lappeenrannan ja Tampereen tekemään tavoitteelliseen luontotyöhön. Erityisesti Lahden osalta mainitaan tavoite luontoposiitivisuudesta vuoteen 2030 mennessä.

Nykytilakuvaus

Luonnon merkitys asukkaille ja elinkeinoelämälle

Maaliskuussa 2025 julkaistun luontobarometrin mukaan luonto on useimmille suomalaisille erittäin tärkeä (52 % vastaajista) tai tärkeä (29 %). Tutkimuksessa esitetystä väitteestä "olen huolissani Suomen luonnon tilanteesta" oli täysin samaa mieltä 30 % ja jokseenkin samaa mieltä 42 % vastaajista. Väitteestä "luonnon monimuotoisuus tulee huomioida kuntatason päätöksenteossa" oli täysin samaa mieltä 49 % ja jokseenkin samaa mieltä 39 % vastaajista. Kunnan odotetaan barometrin mukaan panostavan erityisesti rehevöitymisen ja saasteiden torjuntaan (67 %), haitallisten vieraslajien torjuntaan (59 %) ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseen maankäytön suunnittelussa (59 %).

Luontoon liittyvä matkailu on tärkeä tulonlähde monille Kouvolan alueen yrityksille. Mm. Repoveden kansallispuisto on vuodesta toiseen yksi Etelä-Suomen suosituimmista retkeilykohteista. Pelkästään Repoveden tulovaikutus paikallistalouteen vuonna 2024 oli Metsähallituksen selvityksen mukaan 3,3 miljoonaa euroa. Mm. mökkivuokraus ja luonnossa liikkumiseen liittyvät palvelut ovat kysyttyjä alueilla, joiden luonto koetaan houkuttelevana. Kouvola on myös Suomen kymmenen suurimman kesämökkikunnan joukossa.

Lainsäädäntö

Perustuslain 20 § käsittelee vastuuta ympäristöstä. Siinä sanotaan: "Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon."

Luonnonsuojelulain yhtenä tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen (1 §). 11 § mukaan kunta edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua sekä maisemansuojelua alueellaan.

Kuntatason suhde kansainväliseen ja kansalliseen LUMO-työhön

Luonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen kuntatasolla kytkeytyy kansallisiin, EU:n ja YK:n strategioihin ja sopimuksiin. Suomi on sitoutunut YK:n biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen. Sen 15. osapuolisopimuksessa Montrealissa vuonna 2022 maat sitoutuivat mm. suojelemaan 30 prosenttia maa- ja merialueistaan ja ennallistamaan 30 prosenttia heikentyneistä alueistaan vuoteen 2030 mennessä. EU:n biodiversiteettistrategiassa tavoitteena on suojelupinta-alan kasvattaminen (30 %, josta 1/3 tiukasti), elinympäristöjen tilan parantaminen sekä direktiivilajien ja -luontotyyppien heikkenemisen pysäyttäminen 2030 mennessä. Biodiversiteettistrategiaan perustuva EU:n ennallistamisasetus on kansallisessa valmistelussa, mutta sen tiedetään tulevan vaikuttamaan

aiempaa enemmän mm. rakentamisen ja kaupunkivihreän yhteensovittamiseen.

Suomessa on korostettu vapaaehtoisuutta tavoitteiden saavuttamisessa, missä hyödynnetään esim. vanhojen metsien suojelun METSO-ohjelmaa ja elinympäristöjen kunnostamisen HELMI-ohjelmaa. Kunnat voivat konkreettisesti ylläpitää luonnon monimuotoisuutta suojelemalla omistamiaan maita sekä ottamalla luonnonarvot huomioon maankäytön suunnittelussa, rakennuttamisessa ja kunnossapidossa. Käytännön tasolla tarvitaan riittävä tiedon taso luonnon tilasta, mitä ennallistamisasetuskin edellyttää. Yhteinen ymmärrys sekä tiedon suunnitelmallinen hyödyntäminen ovat avaintekijöitä onnistuneiden päätösten aikaansaamiseksi.

Kymenlaakson monimuotoisuusselvitys

Kymenlaakson monimuotoisuusselvityksessä tuotettiin ajantasainen tieto Kymenlaaksossa esiintyvien uhanalaisten lajien ja luontotyyppien esiintymien nykytilasta ja niihin kohdistuvista uhkista, sekä annettiin toimenpide-ehdotuksia uhanalaisten lajien ja luontotyyppien tilan parantamiseksi. Selvityksen mukaan maakunnassa on tehty havaintoja lähes 800 uhanalaisesta tai silmälläpidettävästä lajista. Luontotyyppien osalta Kymenlaaksossa esiintyy mahdollisesti yli 250 luontotyyppiä, joista noin 140 (55 %) on arvioitu uhanalaisiksi Etelä-Suomessa. Keskeisiä uhkatekijöitä lajeille ja luontotyypeille ovat rakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen, ojitus, metsien uudistamis- ja hoitotoimet, sekä yleisesti maankäytön ja luonnonvarojen käytön intensiivisyys.

Selvityksessä maakunnalle osoitettiin ns. vastuulajit. Maakunnallisella vastuulajilla tarkoitetaan valtakunnallisesti uhanalaista tai silmälläpidettävää lajia, jonka säilymisen kannalta kyseinen maakunta on erityisen merkittävä alue. Kouvola on useita vastuulajien esiintymiä; mm. kasveista kangasvuokko, harjuajuruoho, hietaneilikka, vuorimunkki ja metsälitukka; linnuista hömötiainen, valkoviklo, härkälintu ja kangaskiuru; perhosista kalliosinisiipi sekä suoperhoslajeja. Näiden lisäksi vastuulajeiksi listattiin muita selkärangattomia, sammalia ja jäkäliä.

Kymenlaakson LUMO-ohjelma

Priodiversity-LIFE -hankkeessa tuotettava Kymenlaakson LUMO-ohjelma valmistuu vuonna 2027. Työssä hyödynnetään Kymenlaakson luonnon monimuotoisuusselvitystä. Jos Kouvola oman LUMO-suunnitelman laatiminen aloitetaan samanaikaisesti maakunnallisen ohjelmatyön kanssa, on LIFE-hankkeen tarjoamaa asiantuntija-apua saatavissa. On myös mahdollista, että monimuotoisuusselvityksessä kootut tiedot voivat tulla vaatimaan joiltain osin päivityksiä, jos Kouvola oman suunnitelman valmistelu aloitetaan vasta vuoden 2027 jälkeen.

Kouvolan ympäristöohjelma Ympäristö 2030

Kouvolan luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä ja lisäämistä ohjaa osaltaan valtuuston vuonna 2020 hyväksymä Kouvolan ympäristöohjelma Ympäristö 2030. Ohjelma on laadittu laajapohjaisesti eri sidosryhmien kanssa ja sitä voidaan perustellusti pitää koko kaupungin yhteisenä ohjelmana. Ympäristö 2030 toteuttaa osaltaan kaupunkistrategiaa, jossa luonto on todettu vahvuudeksi. Strategian kirjauksen mukaan ”toimimme luontoa kunnioittaen”. Vuodelle 2030 määritetyt, luontoon liittyvät tavoitetilat ympäristöohjelmassa ovat:

1. Taajama- ja kyläalueilla luonnon monimuotoisuus on lisääntynyt
2. Pienvesien (etenkin virtavesien) luonnon- ja virkistysarvot ovat lisääntyneet
3. Kouvolan alueen metsien talous- ja luontoarvot on sovitettu käytön tasolla yhteen
4. Hiilinieluja on lisätty

Luonnon monimuotoisuuden osalta ohjelmaan on valikoitu painopisteet (taajama- ja kyläalueet, pienvedet sekä metsät), mutta se ei ole kuitenkaan luonnon monimuotoisuussuunnitelma. Ympäristö 2030 on laaja kokonaisuus käsittäen myös hiilineutraalisuus- ja kiertotaloustavoitteet.

Kaupungin sisäisessä toiminnassa luontoasioiden koordinointi on jo normaalia toimintaa esim. poikkihallinnollisen Vihertiimin puitteissa. Konserniyhtiötkin ovat omaksuneet luonnon monimuotoisuuden ylläpidon osaksi toimintaansa, mikä näkyy etenkin KSS Energia Oy:n ja Kouvolan Vesi Oy:n konkreettisissa toimenpiteissä.

Metsien monimuotoisuuden tukeminen

Luonnon monimuotoisuutta ylläpitävinä toimina Kouvolan alueelle on perustettu viime vuosina lisää yksityisiä luonnonsuojelualueita esim. METSO-ohjelman kautta. Kaupungin metsäalueille on vuodesta 2011 lähtien perustettu 16 METSO-suojelukohdetta. Taajamametsien hoidossa luonnon monimuotoisuus otetaan huomioon ja Kunta-Helmi -rahoituksen avulla kunnostettiin Kalalammen viereistä korpialuetta. Vuonna 2023 valmistui Ratamo-sairaalan viereen Terveysmetsä. Se tarjoaa helposti saavutettavan luontoelämyksen myötä terveyshyötyjä, joita monimuotoisella luonnolla tutkitusti on.

Maankäytön suunnittelu ja monimuotoisuus

Kaavoituksessa ja muussa maankäytön suunnittelussa huomioidaan aina suunnittelualueen luontoarvot sekä virkistysalueiden riittävyys ja saavutettavuus. Lisäksi huomioidaan alueen tuottamat ekosysteemipalvelut. Lähes kaikissa kaavakohteissa laaditaan luontoselvitys, jonka tulokset huomioidaan suunnitteluratkaisussa. Monimuotoisuuden kannalta rikkaat alueet pyritään säilyttämään maankäytön muutosten ulkopuolella, ja niiden kytkeytyneisyys muihin

luontoalueisiin huomioidaan. Erilaisilla kaavamääräyksillä voidaan lisäksi ohjata alueiden toteuttamista monimuotoisuuden näkökulmasta.

Monimuotoisuus yleisillä alueilla

Varsinaiset toimenpiteet luonnon monimuotoisuuden tukemiseksi ja lisäämiseksi tapahtuvat tarkemmassa suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Kaupunki voi vaikuttaa omien yleisten alueidensa monimuotoisuuteen huomioimalla asian muun muassa kasvivalinnoissa ja alueiden kunnossapidossa. Nurmialueiden leikkausta on monilla alueilla harvennettu, jotta niittykasvit pääsevät kukkimaan. Esimerkiksi vuonna 2024 muutettiin 56 ha eli 35% nurmialueita vähemmälle hoidolle. Useita puistoja kehitetään niittyinä (esim. Myllykosken Rantatalonpuisto ja Tehtaanpuisto sekä Kuusankosken Osonpuisto ja Konjakkipuisto), minkä lisäksi Kestävä kaupunki -hankkeessa perustettiin kolme uusniittyä käytöstä poistetuille hiekkakentille.

Yksilajisten istutusalueiden sijaan on entistä enemmän rakennettu ns. dynaamisia monilajisia perenna- ja pensasalueita. Hulevesien hallinnassa hyödynnetään yhä enemmän luonnonmukaisia ratkaisuja, jolloin myös erilaisten kasvilajien määrä lisääntyy. Vanhat puut pitävät sisällään valtaisan eliöpankin. Puiden säilyttämistä pyritään edesauttamaan kaikin tavoin, ja jos puu joudutaan esimerkiksi sen huonokuntoisuuden vuoksi (turvallisuusriski) kaatamaan, jätetään ainakin osa rungoista alueelle lahoppuiksi. Myös uusien puiden lajit suunnitellaan siten, että alueellinen puusto on mahdollisimman monipuolista ja lajit tukevat hyönteisten ja lintujen elinympäristöjä. Puuston poisto pyritään toteuttamaan lintujen pesimäajan ulkopuolella. Lisäksi asennetaan linnunpönttöjä ja hyönteishotelleja lisäämään luonnon monimuotoisuutta.

Infra- ja viherrakentamisessa hyödynnetään mahdollisimman paljon olemassa olevia maamassoja sekä kierrätysmateriaaleja, jolloin myös rakentamisen hiilijalanjälkeä saadaan pienemmäksi.

Haitallisia vieraslajeja, etenkin jättiputkia ja jättipalsamia, on Kouvolassa torjuttu järjestelmällisesti jo yli 10 vuotta sekä taajama-alueilla että niiden ulkopuolella. Torjuntaan on saatu vuosina 2022-23 vieraslajivastusta. Vieraslajien torjunta on kohdistunut pääasiassa kaupungin omistamille maille, mutta myös muussa omistuksessa olevien maiden kohteita on jonkin verran torjuttu erikseen sopimalla. Piennarniitoissa poistetaan aktiivisesti lupiinia ja kunnossapitotöiden yhteydessä muitakin haitallisiksi säädettyjä vieraslajeja. Asukkailta tulee kaupungille kiitettävästi havaintoja vieraslajeista, mikä auttaa torjunnan suunnittelussa.

Pienvedet

Pienvesiin kohdistuneena toimenä kunnostettiin Selänpäässä lähteikköaluetta Kunta-Helmi -rahoituksella. Kyseessä on kaupungin omistama luonnonsuojelualue, joka on osa luonnon oloiltaan edustavaa

lähteikköä. Alue on uhanalaisten lajien elinympäristöä ja kunnostuksessa tukittiin ojia, jotka olivat muuttaneet ja heikentäneet lajien elinoloja luonnontilaan verrattuna.

Hulevesien luonnonmukaisen hallinnan keinoina käytetään esim. erilaisia viivytyksaltaita tai muita pienvesiä muodostavia ratkaisuja. Ne voivat toimia taantuvien lajien elinpaikkoina ja tuoda vaihtelua kaupunkiympäristön viheralueisiin.

Edellytykset Kouvolan LUMO-suunnitelmalle

Jos Kouvolan LUMO-suunnitelma päätetään laatia, on lähtökohdat sille löydettävissä valtakunnallisista luonnon tilaa koskevista tiedoista, Kymenlaakson luonnon monimuotoisuusselvityksestä, Priodiversity-LIFE –hankkeesta laadittavasta Kymenlaakson LUMO-ohjelmasta ja Kouvolan ympäristöohjelman tavoitteista. Suunnitelman laatimiseen on tarjolla ohjeistus (luontokunnat-verkosto) ja malleja muiden kaupunkien laatimista LUMO-ohjelmista tai luontoposiitivisuuden tiekartoista (Tampere, Turku, Lahti, Vihti).

Suunnitelmassa olisi hyvä tavoitella konkreettisuutta ja toteutettavuutta. Selkeä suunnitelma olisi hyödynnettävissä niin maankäytön suunnittelussa kuin kaupungin muissakin toiminnoissa aina rakennuttamisesta ja kunnossapidosta kasvatukseen ja opetukseen. Koska luonto ylittää kuntien rajat, olisi syytä käydä tarpeellisilta osin keskustelua myös naapurikuntien kanssa. Luonnollisesti eri sidosryhmien näkemykset tulisivat otetuiksi huomioon.

Laajapohjaisesti laadittu LUMO-suunnitelma olisi yhteinen sopimus siitä, kuinka toimien Kouvolan luonnon monimuotoisuus säilytetään. Suunnitelman laatimiseen ja ohjaukseen kannattaa siksi kytkeä keskeiset sidosryhmät. Jos työssä käytettäisiin ulkopuolista konsulttia, olisi työmäärä todennäköisesti kohtuullinen johtuen hyvistä lähtötiedoista. Aikataulullisesti syksyllä 2025 käynnistyvä työ voisi siihen varattavista resursseista riippuen valmistua vuoden 2026 aikana. Syksyllä 2025 on jo sovittu alkavaksi ympäristöohjelman toimenpiteiden päivitysprosessi, mikä tuo tiettyä päällekkäisyyttä esim. sidosryhmien osallistumista ajatellen. Luontoa koskevien teemojen osalta on kuitenkin mahdollista koordinoida nämä kaksi suunnitteluprosessia niin, ettei samoja asioita käsitellä kahteen kertaan.

Aloitteen tekijöiden kommentit vastauksesta

Valtuustoaloitteeseen laadittu vastaus on annettu valtuustoaloitteiden käsittelyohjeen mukaisesti aloitteen tekijälle kommentoitavaksi ennen vastauksen päätöksentekoon saattamista. Laadittuun vastaukseen ei saapunut kommentteja määräaikaan 9.4.2025 mennessä.

Yhteenveto: valtuustoaloitteessa esitettyjen toimenpiteiden toteuttaminen ja siihen liittyvät perustelut sekä mahdolliset rajoitteet

Lainsäädäntö sekä kansainväliset ja kansalliset sitoumukset ja tavoitteet antavat perustan luonnon monimuotoisuussuunnitelman (LUMO-suunnitelma) laatimiseksi. Suunnitelman laatimiseen saisi asiantuntijatukea Priodiversity-LIFE -hankkeesta. Kaupungilla on käytettävissään jokseenkin hyvä tietovaranto alueen luonnosta sekä jo asetettuja luonnon monimuotoisuustavoitteita. Lisäksi kaupungin viheralueiden osalta on koeteltuja toimintamalleja luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisestä, minkä lisäksi konserniyhtiöt ovat olleet aktiivisia asian suhteen. Nämä seikat puoltavat suunnitelmatyötä. Käytännössä suunnitelman kokoaisi ulkopuolinen asiantuntija kaupungin edustajien ohjauksessa, joten työhön olisi osoitettava erillinen resurssi.

Laajapohjaisesti ja huolellisesti valmisteltu LUMO-suunnitelma olisi hyödynnettävissä mm. maankäytön suunnittelussa. Se ei poistaisi erillisten luontoselvitysten tarvetta, mutta auttaisi arvioimaan yksittäisen kohteen luontoarvojen todellista merkitystä nykyistä paremmin. Näin se voisi sujuvoittaa kaavoitus- ja muita maankäytön suunnittelun prosesseja.

Suunnitelma toimisi ohjeistona tai tietolähteenä monissa muissakin kaupungin toiminnoissa, kuten rakennuttamisessa, kunnossapidossa sekä kasvatuksessa ja opetuksessa. Se myös selkeyttäisi kaupungin ja eri sidosryhmien välistä yhteistyötä hankkeissa tai muussa luonnonoloihin liittyvässä suunnittelussa.

Lisätietoja: Ympäristöasiantuntija Timo Martikainen, puh. 020 615 6755, timo.martikainen(at)kouvola.fi

Teknisen johtajan ehdotus:

Tekninen lautakunta päättää

1. antaa valtuustoaloitteeseen yllä olevan vastauksen
2. että LUMO-suunnitelman edistämiseksi nimetään työryhmä, joka selvittää tarkemman resurssitarpeen ja tekee ehdotuksen suunnittelun toteuttamisesta
3. tarkastaa pöytäkirjan tämän asian osalta kokouksessa ja se on nähtävillä yleisessä tietoverkossa 25.4.2025.

Teknisen lautakunnan päätös:

Tekninen lautakunta hyväksyi päätösehdotuksen.

Teknisen lautakunnan jäsen Jukka Silén poistui kokouksesta tämän asian käsittelyn aikana.

Ympäristöpäällikkö Marleena Kuitikka poistui kokouksesta tämän asian käsittelyn jälkeen.

Kaupunginhallitus 05.05.2025 § 114

Valmistelija: hallintojohtaja Saara Rahkonen-Rannikko, puh. 020 615 9066, saara.rahkonen-rannikko(at)kouvola.fi

Tekniikka ja ympäristö -toimialan ympäristöpalveluiden vastaus valtuustoaloitteeseen:

Valtuustoaloitteen keskeinen sisältö ja sen sisältämä esitys toimenpiteiksi

Kaupunginvaltuuston kokouksessa 11.11.2024 Kaisa Spies, Jenni Aikio, Iida Pilli-Sihvola, Taina Talvala, Christa Carpelan, Anne Hasu, Timo Lehmusmetsä, Sanna Tähtinen, Sari Melkko, Marjo Lakka, Jukka Nyberg, Henna Hovi, Sanna Jacksen, Camilla Relander, Kirsi Kekki, Mika Byman, Leo Lindström, Maria Lammi, Maija Lehtomäki, Milla Raunio, Nita Ahola, Jukka Silén ja Jyrki Hyttinen tekivät valtuustoaloitteen, jossa ehdotetaan, että Kouvolan kaupunki laatii luonnon monimuotoisuussuunnitelman luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi Kouvolassa.

Aloitteen mukaan suunnitelman laatiminen tulisi aloittaa syksyllä 2025. Ehdotusta perustellaan mm. sillä, että keväällä 2024 valmistui Kymenlaakson luonnon monimuotoisuusselvitys, jonka pohjalta valmistellaan parhaillaan Priodiversity-LIFE -hankkeessa maakunnallista luonnon monimuotoisuus- (LUMO-) ohjelmaa. Hankkeen tuottama tieto sekä asian-tuntijatuki olisi Kouvolan oman suunnitelmatyön käytettävissä. Lisäksi aloitteessa viitataan muiden kaupunkien, etenkin Lahden, Lappeenrannan ja Tampereen tekemään tavoitteelliseen luontotyöhön. Erityisesti Lahden osalta mainitaan tavoite luontoposiitiivisuudesta vuoteen 2030 mennessä.

Nykytilakuvaus

Luonnon merkitys asukkaille ja elinkeinoelämälle

Maaliskuussa 2025 julkaistun luontobarometrin mukaan luonto on useimmille suomalaisille erittäin tärkeä (52 % vastaajista) tai tärkeä (29 %). Tutkimuksessa esitetystä väitteestä "olen huolissani Suomen luonnon tilanteesta" oli täysin samaa mieltä 30 % ja jokseenkin samaa

mieltä 42 % vastaajista. Väitteestä "luonnon monimuotoisuus tulee huomioida kuntatason päätöksenteossa" oli täysin samaa mieltä 49 % ja jokseenkin samaa mieltä 39 % vastaajista. Kunnan odotetaan barometrin mukaan panostavan erityisesti rehevöitymisen ja saasteiden torjuntaan (67 %), haitallisten vieraslajien torjuntaan (59 %) ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseen maankäytön suunnittelussa (59 %).

Luontoon liittyvä matkailu on tärkeä tulonlähde monille Kouvolan alueen yrityksille. Mm. Repoveden kansallispuisto on vuodesta toiseen yksi Etelä-Suomen suosituimmista retkeilykohteista. Pelkästään Repoveden tulovaikutus paikallistalouteen vuonna 2024 oli Metsähallituksen selvityksen mukaan 3,3 miljoonaa euroa. Mm. mökkivuokraus ja luonnossa liikkumiseen liittyvät palvelut ovat kysyttyjä alueilla, joiden luonto koetaan houkuttelevana. Kouvola on myös Suomen kymmenen suurimman kesämökkikunnan joukossa.

Lainsäädäntö

Perustuslain 20 § käsittelee vastuuta ympäristöstä. Siinä sanotaan: "Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon."

Luonnonsuojelulain yhtenä tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen (1 §). 11 § mukaan kunta edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua sekä maisemansuojelua alueellaan.

Kuntatason suhde kansainväliseen ja kansalliseen LUMO-työhön

Luonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen kuntatasolla kytkeytyy kansallisiin, EU:n ja YK:n strategioihin ja sopimuksiin. Suomi on sitoutunut YK:n biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen. Sen 15. osapuolisopimuksessa Montrealissa vuonna 2022 maat sitoutuivat mm. suojelemaan 30 prosenttia maa- ja merialueistaan ja ennallistamaan 30 prosenttia heikentyneistä alueistaan vuoteen 2030 mennessä. EU:n bio-diversiteettistrategiassa tavoitteena on suojelupinta-alan kasvattaminen (30 %, josta 1/3 tiukasti), elinympäristöjen tilan parantaminen sekä direktiivilajien ja -luontotyyppien heikkenemisen pysäyttäminen 2030 mennessä. Biodiversiteettistrategiaan perustuva EU:n ennallistamisasetus on kansallisessa valmistelussa, mutta sen tiedetään tulevan vaikuttamaan aiempaa enemmän mm. rakentamisen ja kaupunkivihreän yhteensovittamiseen.

Suomessa on korostettu vapaaehtoisuutta tavoitteiden saavuttamisessa, missä hyödynnetään esim. vanhojen metsien suojelun METSO-ohjelmaa ja elinympäristöjen kunnostamisen HELMI-ohjelmaa. Kunnat voivat konkreettisesti ylläpitää luonnon monimuotoisuutta suojelemalla omistamiaan maita sekä ottamalla luonnonarvot huomioon maankäytön suunnittelussa, rakennuttamisessa

ja kunnossapidossa. Käytännön tasolla tarvitaan riittävä tiedon taso luonnon tilasta, mitä ennallistamisasetuskin edellyttää. Yhteinen ymmärrys sekä tiedon suunnitelmallinen hyödyntäminen ovat avaintekijöitä onnistuneiden päätösten aikaansaamiseksi.

Kymenlaakson monimuotoisuusselvitys

Kymenlaakson monimuotoisuusselvityksessä tuotettiin ajantasainen tieto Kymenlaaksossa esiintyvien uhanalaisten lajien ja luontotyyppien esiintymien nykytilasta ja niihin kohdistuvista uhkista, sekä annettiin toimenpide-ehdotuksia uhanalaisten lajien ja luontotyyppien tilan parantamiseksi. Selvityksen mukaan maakunnassa on tehty havaintoja lähes 800 uhanalaisesta tai silmälläpidettävästä lajista. Luontotyyppien osalta Kymenlaaksossa esiintyy mahdollisesti yli 250 luontotyyppiä, joista noin 140 (55 %) on arvioitu uhanalaisiksi Etelä-Suomessa. Keskeisiä uhkatekijöitä lajeille ja luontotyypeille ovat rakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen, ojitus, metsien uudistamis- ja hoitotoimet, sekä yleisesti maankäytön ja luonnonvarojen käytön intensiivisyys.

Selvityksessä maakunnalle osoitettiin ns. vastuulajit. Maakunnallisella vastuulajilla tarkoitetaan valtakunnallisesti uhanalaista tai silmälläpidettävää lajia, jonka säilymisen kannalta kyseinen maakunta on erityisen merkittävä alue. Kouvolassa on useita vastuulajien esiintymiä; mm. kasveista kangasvuokko, harjuajuruoho, hietaneilikka, vuorimunkki ja metsälitukka; linnuista hömötiainen, valkoviklo, härkälintu ja kangaskiuru; perhosista kalliosinisiipi sekä suoperhoslajeja. Näiden lisäksi vastuulajeiksi listattiin muita selkärangattomia, sammalia ja jäkäliä.

Kymenlaakson LUMO-ohjelma

Priodiversity-LIFE -hankkeessa tuotettava Kymenlaakson LUMO-ohjelma valmistuu vuonna 2027. Työssä hyödynnetään Kymenlaakson luonnon monimuotoisuusselvitystä. Jos Kouvolan oman LUMO-suunnitelman laatiminen aloitetaan samanaikaisesti maakunnallisen ohjelmatyön kanssa, on LIFE-hankkeen tarjoamaa asiantuntija-apua saatavissa. On myös mahdollista, että monimuotoisuusselvityksessä kootut tiedot voivat tulla vaatimaan joiltain osin päivityksiä, jos Kouvolan oman suunnitelman valmistelu aloitetaan vasta vuoden 2027 jälkeen.

Kouvolan ympäristöohjelma Ympäristö 2030

Kouvolan luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä ja lisäämistä ohjaa osaltaan valtuuston vuonna 2020 hyväksymä Kouvolan ympäristöohjelma Ympäristö 2030. Ohjelma on laadittu laajapohjaisesti eri sidosryhmien kanssa ja sitä voidaan perustellusti pitää koko kaupungin yhteisenä ohjelmana. Ympäristö 2030 toteuttaa osaltaan kaupunkistrategiaa, jossa luonto on todettu vahvuudeksi. Strategian kirjauksen mukaan ”toimimme luontoa kunnioittaen”. Vuodelle 2030 määritetyt, luontoon liittyvät tavoitetilat ympäristöohjelmassa ovat:

1. Taajama- ja kyläalueilla luonnon monimuotoisuus on lisääntynyt
2. Pienvesien (etenkin virtavesien) luonnon- ja virkistysarvot ovat lisääntyneet
3. Kouvolan alueen metsien talous- ja luontoarvot on sovitettu käytön tasolla yhteen
4. Hiilinieluja on lisätty

Luonnon monimuotoisuuden osalta ohjelmaan on valikoitu painopisteet (taajama- ja kyläalueet, pienvedet sekä metsät), mutta se ei ole kuitenkaan luonnon monimuotoisuussuunnitelma. Ympäristö 2030 on laaja kokonaisuus käsittäen myös hiilineutraalisuus- ja kiertotaloustavoitteet.

Kaupungin sisäisessä toiminnassa luontoasioiden koordinointi on jo normaalia toimintaa esim. poikkihallinnollisen Vihertiimin puitteissa. Konserniyhtiötkin ovat omaksuneet luonnon monimuotoisuuden ylläpidon osaksi toimintaansa, mikä näkyy etenkin KSS Energia Oy:n ja Kouvolan Vesi Oy:n konkreettisissa toimenpiteissä.

Metsien monimuotoisuuden tukeminen

Luonnon monimuotoisuutta ylläpitävinä toimina Kouvolan alueelle on perustettu viime vuosina lisää yksityisiä luonnonsuojelualueita esim. MET-SO-ohjelman kautta. Kaupungin metsäalueille on vuodesta 2011 lähtien perustettu 16 METSO-suojelukohdetta. Taajamametsien hoidossa luonnon monimuotoisuus otetaan huomioon ja Kunta-Helmi -rahoituksen avulla kunnostettiin Kalalammen viereistä korpialuetta. Vuonna 2023 valmistui Ratamo-sairaalan viereen Terveysmetsä. Se tarjoaa helposti saavutettavan luontoelämyksen myötä terveyshyötyjä, joita monimuotoisella luonnolla tutkitusti on.

Maankäytön suunnittelu ja monimuotoisuus

Kaavoituksessa ja muussa maankäytön suunnittelussa huomioidaan aina suunnittelualueen luontoarvot sekä virkistysalueiden riittävyys ja saavutettavuus. Lisäksi huomioidaan alueen tuottamat ekosysteemipalvelut. Lähes kaikissa kaavakohteissa laaditaan luontoselvitys, jonka tulokset huomioidaan suunnitteluratkaisussa. Monimuotoisuuden kannalta rikkaat alueet pyritään säilyttämään maankäytön muutosten ulkopuolella, ja niiden kytkeytyneisyys muihin luontoalueisiin huomioidaan. Erilaisilla kaavamääräyksillä voidaan lisäksi ohjata alueiden toteuttamista monimuotoisuuden näkökulmasta.

Monimuotoisuus yleisillä alueilla

Varsinaiset toimenpiteet luonnon monimuotoisuuden tukemiseksi ja lisäämiseksi tapahtuvat tarkemmassa suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Kaupunki voi vaikuttaa omien yleisten alueidensa monimuotoisuuteen huomioimalla asian muun muassa kasvivalinnoissa ja alueiden kunnossapidossa. Nurmialueiden leikkausta on monilla alueilla

harvennettu, jotta niittykasvit pääsevät kukkimaan. Esimerkiksi vuonna 2024 muutettiin 56 ha eli 35% nurmialueita vähemmälle hoidolle. Useita puistoja kehitetään niittyinä (esim. Myllykosken Rantatalonpuisto ja Tehtaanpuisto sekä Kuusankosken Osonpuisto ja Konjakkipuisto), minkä lisäksi Kestävä kaupunki -hankkeessa perustettiin kolme uusniittyä käytöstä poistetuille hiekkakentille.

Yksilajisten istutusalueiden sijaan on entistä enemmän rakennettu ns. dynaamisia monilajisia perenna- ja pensasalueita. Hulevesien hallinnassa hyödynnetään yhä enemmän luonnonmukaisia ratkaisuja, jolloin myös erilaisten kasvilajien määrä lisääntyy. Vanhat puut pitävät sisällään valtaisan eliöpankin. Puiden säilyttämistä pyritään edesauttamaan kaikin tavoin, ja jos puu joudutaan esimerkiksi sen huonokuntoisuuden vuoksi (turvallisuusriski) kaatamaan, jätetään ainakin osa rungoista alueelle lahoppuiksi. Myös uusien puiden lajit suunnitellaan siten, että alueellinen puusto on mahdollisimman monipuolista ja lajit tukevat hyönteisten ja lintujen elinympäristöjä. Puuston poisto pyritään toteuttamaan lintujen pesimäajan ulkopuolella. Lisäksi asennetaan linnunpönttöjä ja hyönteishotelleja lisäämään luonnon monimuotoisuutta.

Infra- ja viherrakentamisessa hyödynnetään mahdollisimman paljon olemassa olevia maamassoja sekä kierrätysmateriaaleja, jolloin myös rakentamisen hiilijalanjälkeä saadaan pienemmäksi.

Haitallisia vieraslajeja, etenkin jättiputkia ja jättipalsamia, on Kouvolassa torjuttu järjestelmällisesti jo yli 10 vuotta sekä taajama-alueilla että niiden ulkopuolella. Torjuntaan on saatu vuosina 2022-23 vieraslajivastusta. Vieraslajien torjunta on kohdistunut pääasiassa kaupungin omistamille maille, mutta myös muussa omistuksessa olevien maiden kohteita on jonkin verran torjuttu erikseen sopimalla. Piennarniitoissa poistetaan aktiivisesti lupiinia ja kunnossapitotöiden yhteydessä muitakin haitallisiksi säädettyjä vieraslajeja. Asukkailta tulee kaupungille kiitettävästi havaintoja vieraslajeista, mikä auttaa torjunnan suunnittelussa.

Pienvedet

Pienvesiin kohdistuneena toimenä kunnostettiin Selänpäässä lähteikköaluetta Kunta-Helmi -rahoituksella. Kyseessä on kaupungin omistama luonnonsuojelualue, joka on osa luonnon oloiltaan edustavaa lähteikköä. Alue on uhanalaisten lajien elinympäristöä ja kunnostuksessa tukittiin oja, jotka olivat muuttaneet ja heikentäneet lajien elinoloja luonnontilaan verrattuna.

Hulevesien luonnonmukaisen hallinnan keinoina käytetään esim. erilaisia viivytyksaltaita tai muita pienvesiä muodostavia ratkaisuja. Ne voivat toimia taantuvien lajien elinpaikkoina ja tuoda vaihtelua kaupunkiympäristön viheralueisiin.

Edellytykset Kouvolan LUMO-suunnitelmalle

Jos Kouvolan LUMO-suunnitelma päätetään laatia, on lähtökohdat sille löydettävissä valtakunnallisista luonnon tilaa koskevista tiedoista, Kymenlaakson luonnon monimuotoisuusselvityksestä, Priodiversity-LIFE –hankkeesta laadittavasta Kymenlaakson LUMO-ohjelmasta ja Kouvolan ympäristöohjelman tavoitteista. Suunnitelman laatimiseen on tarjolla ohjeistus (luontokunnat-verkosto) ja malleja muiden kaupunkien laatimista LUMO-ohjelmista tai luontoposiitivisuuden tiekartoista (Tampere, Turku, Lahti, Vihti).

Suunnitelmassa olisi hyvä tavoitella konkreettisuutta ja toteutettavuutta. Selkeä suunnitelma olisi hyödynnettävissä niin maankäytön suunnittelussa kuin kaupungin muissakin toiminnoissa aina rakennuttamisesta ja kunnossapidosta kasvatukseen ja opetukseen. Koska luonto ylittää kun-tien rajat, olisi syytä käydä tarpeellisilta osin keskustelua myös naapurikuntien kanssa. Luonnollisesti eri sidosryhmien näkemykset tulisivat otetuiksi huomioon.

Laajapohjaisesti laadittu LUMO-suunnitelma olisi yhteinen sopimus siitä, kuinka toimien Kouvolan luonnon monimuotoisuus säilytetään. Suunnitelman laatimiseen ja ohjaukseen kannattaa siksi kytkeä keskeiset sidosryhmät. Jos työssä käytettäisiin ulkopuolista konsulttia, olisi työmäärä todennäköisesti kohtuullinen johtuen hyvistä lähtötiedoista. Aikataulullisesti syksyllä 2025 käynnistytävä työ voisi siihen varattavista resursseista riippuen valmistua vuoden 2026 aikana. Syksyllä 2025 on jo sovittu alkavaksi ympäristöohjelman toimenpiteiden päivitysprosessi, mikä tuo tiettyä päällekkäisyyttä esim. sidosryhmien osallistumista ajatellen. Luontoa koskevien teemojen osalta on kuitenkin mahdollista koordinoita nämä kaksi suunnitteluprosessia niin, ettei samoja asioita käsitellä kahteen kertaan.

Aloitteen tekijöiden kommentit vastauksesta

Valtuustoaloitteeseen laadittu vastaus on annettu valtuustoaloitteiden käsittelyohjeen mukaisesti aloitteen tekijälle kommentoitavaksi ennen vastauksen päätöksentekoon saattamista. Laadittuun vastaukseen ei saapunut kommentteja määräaikaan 9.4.2025 mennessä.

Yhteenveto: valtuustoaloitteessa esitettyjen toimenpiteiden toteuttaminen ja siihen liittyvät perustelut sekä mahdolliset rajoitteet

Lainsäädäntö sekä kansainväliset ja kansalliset sitoumukset ja tavoitteet antavat perustan luonnon monimuotoisuussuunnitelman (LUMO-suunnitelma) laatimiseksi. Suunnitelman laatimiseen saisi asiantuntijatukea Priodiversity-LIFE -hankkeesta. Kaupungilla on käytettävissään jokseenkin hyvä tietovaranto alueen luonnosta sekä jo asetettuja luonnon monimuotoisuustavoitteita. Lisäksi kaupungin viheralueiden osalta on koeteltuja toimintamalleja luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisestä, minkä lisäksi konserniyhtiöt ovat olleet aktiivisia asian suhteen. Nämä seikat puoltavat suunnitelmatyötä. Käytännössä suunnitelman kokoaisi ulkopuolinen asiantuntija

kaupungin edustajien ohjauksessa, joten työhön olisi osoitettava erillinen resurssi.

Laajapohjaisesti ja huolellisesti valmisteltu LUMO-suunnitelma olisi hyödynnettävissä mm. maankäytön suunnittelussa. Se ei poistaisi erillisten luontoselvitysten tarvetta, mutta auttaisi arvioimaan yksittäisen kohteen luontoarvojen todellista merkitystä nykyistä paremmin. Näin se voisi sujuvoittaa kaavoitus- ja muita maankäytön suunnittelun prosesseja.

Suunnitelma toimisi ohjeistona tai tietolähteenä monissa muissakin kaupungin toiminnoissa, kuten rakennuttamisessa, kunnossapidossa sekä kasvatuksessa ja opetuksessa. Se myös selkeyttäisi kaupungin ja eri sidosryhmien välistä yhteistyötä hankkeissa tai muussa luonnonoloihin liittyvässä suunnittelussa.

Lisätietoja: ympäristöasiantuntija Timo Martikainen, puh. 020 615 6755, timo.martikainen(at)kouvola.fi

Kaupunginjohtajan ehdotus:

Kaupunginhallituksen ehdotus kaupunginvaltuustolle:

Kaupunginvaltuusto päättää

1. merkitä valtuustoaloitteeseen saadun vastauksen tiedoksi ja todeta, että LUMO-suunnitelman edistämiseksi nimetään työryhmä, joka selvittää tarkemman resurssitarpeen ja tekee ehdotuksen suunnittelun toteuttamisesta.
2. todeta, että valtuustoaloite on käsitelty loppuun.

Kaupunginhallituksen päätös:

Kaupunginhallitus hyväksyi päätösehdotuksen.
